

КОМУНІКАТИВНА ТАКТИКА ПІДКРЕСЛЕНО КОРОТКОГО РЕАГУВАННЯ У СВІТСЬКІЙ БЕСІДІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО КІНОДИСКУРСУ)

Базарова Ірина,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри «Філологія»

Одеського національного морського університету

ORCID ID: 0000-0002-2446-3005

Статтю присвячено дослідженню комунікативної тактики підкреслено короткого реагування у світському мовленні. Матеріалом дослідження вибрано художній англomовний кінодискурс, з якого методом суцільної вибірки виокремлено епізоди, у яких персонажі, залучені до світської бесіди, послуговуються досліджуваною тактикою. Актуальність проведення дослідження зумовлено тим, що вивчення стратегії дистанціювання здійснюється в лінгвістичному аспекті, не у психологічному, також комунікативну тактику підкреслено короткого реагування вперше досліджено в лінгвістичному аспекті, що потребує більш детального вивчення. Метою статті є встановлення мовленнєвих засобів тактики підкреслено короткого реагування у світському мовленні на підставі аналізу прикладів із власного фактичного матеріалу на основі сучасного художнього англomовного кінодискурсу. У статті обговорюються наявні в лінгвістиці визначення комунікативної стратегії та комунікативної тактики, яка підпорядковується комунікативній стратегії. Досліджувану тактику запропоновано віднести до комунікативної стратегії дистанціювання, яка уможливорює регулювання ступеня близькості або відстані між співбесідниками. Стратегія дистанціювання належить до копінг-стратегій подолання стресу. Комунікація є складним процесом обміну інформацією та виступає напруженою ситуацією для співрозмовників. У стресових обставинах мовець інтуїтивно вибирає комунікативні стратегії і тактики для розмови, залежно від свого емоційного стану. У світській бесіді коротке, лаконічне реагування на репліки співрозмовника є захисною реакцією мовця на стресову ситуацію. За даними нашої вибірки, у світській розмові тактика підкреслено короткого реагування здебільшого реалізована заперечувальними словами “no” або “not”, твердженням “That’s right”, повторенням попередньої репліки, вигукom “Yeah!”, неповними реченнями, короткими, стриманими фразами, проте, за правилами світської бесіди, увічливими.

Ключові слова: комунікативна тактика, комунікативна стратегія, світська бесіда, дистанціювання, кінодискурс, реагування.

Bazarova Irina. Communicative tactics of emphasized short response in small talk (based on the samples from the artistic English-language film discourse)

The article is devoted to the study of the communicative tactics of emphasized short response in small talk. The material of the research is the artistic English-language film discourse, from which the episodes have been singled out in which the participants of small talk use the tactics of emphasized short response. The relevance of the research is due to the fact that the study of the distancing strategy is carried out in the linguistic aspect, not in the psychological, also the communicative tactics of emphasized short response was first studied in the linguistic aspect, which requires a more detailed study. The aim of the article is to establish the speech means of the tactics of emphasized short response in small talk based on the analysis of examples from selected data from modern English-language artistic film discourse. The article provides linguistic definitions of communicative strategy and communicative tactics that are subordinate to communicative strategy. The studied tactics is proposed to be attributed to the communicative strategy of distancing, which makes it possible to regulate the degree of closeness or distance between interlocutors. The strategy of distancing refers to coping strategies for overcoming stress. Communication is a complex process of exchanging information and is a tense situation for interlocutors. In stressful circumstances, the speaker intuitively chooses communicative strategies and tactics for conversation, depending on his/hers emotional state. In a small talk, the speaker’s defensive reaction to a stressful situation is a short, concise response to the interlocutor’s remarks. According to selected data, in small talk, the tactics of an emphasized short response

is mostly implemented with the negative words “no” or “not”, the statement “That’s right”, repetition of the previous remark, the exclamation “Yeah!”, incomplete sentences, short, restrained phrases, however polite, according to the rules of small talk.

Key words: *communicative tactics, communicative strategy, small talk, distancing, film discourse, reaction.*

Вступ. Пропонована розвідка спрямована на вивчення комунікативної тактики підкреслено короткого реагування, якою послуговуються учасники світського мовлення. Комунікативні стратегії і тактики досліджують чимало вітчизняних лінгвістів (Н. Бігунова, 2015, 2019, 2022 рр.; Л. Войтенко, 2019, 2023 рр.; Ю. Деде, 2019, 2020, 2022 рр.; Н. Кондратенко, 2020, 2022 рр.; М. Косовець, 2021, 2022 рр.; Г. Приходько, О. Приходченко, 2022 р.; Н. Передон, 2018 р.; О. Петренко, 2018 р.; Л. Швелідзе, 2021 р., та інші).

Актуальність дослідження зумовлюється тим, що комунікативна стратегія дистанціювання розглядається не у психологічному, а в лінгвістичному аспекті, комунікативна тактика підкреслено короткого реагування вперше досліджена в лінгвістичному аспекті та потребує більш детального вивчення.

Мета статті. Не претендуючи на вичерпне розв’язання проблеми стратегічного підґрунтя світської бесіди, ми поставили собі за мету встановити мовленнєві засоби тактики підкреслено короткого реагування у світському мовленні, які були нами проаналізовані на власному фактичному матеріалі з англomовного художнього кінодискурсу.

Результати. У спілкуванні для успішної комунікації мовці вибирають власні комунікативні стратегії і тактики. Як слушно зазначає Н. Бігунова, мовленнєву стратегію розглядають як сукупність мовленнєвих дій, спрямованих на вирішення загального комунікативного завдання мовця [1, с. 59]. Дослідниця зауважує, що «поняття стратегії базується на результативному впливі на слухача, трансформації його моделі світу в бажаному для мовця напрямі». Правила комунікативної поведінки соціуму та комунікативні компетенції мовця характеризують вибрані в бесіді комунікативні стратегії. Отже, вона наполягає, що мовець використовує стратегію для реалізації визначеної комунікативної мети [2, с. 225]. О. Селіванова вважає комунікативну тактику способом реалізації інтенційної програми дискурсу, підпорядкованим комунікативній стратегії, який має динамічний характер для

забезпечення оперативного реагування на ситуацію [3, с. 270].

Комунікація – це складний процес, у результаті якого між співрозмовниками відбувається обмін інформацією, емоціями, почуттями. Світська бесіда визначається як легка, увічлива розмова на невимушені теми між незнайомими або малознайомими людьми. Сімейні обставини, оточення, погода, новини, окремі робочі моменти досить часто впливають на думки, поведінку та настрої людини, отже, комунікативні стратегії та тактики бесіди частіше мовець вибирає інтуїтивно. Іноді співрозмовник не підтримує розмову, не йде на контакт, не підхоплює тему, не веде розповідь. За твердженням І. Котової, дотримання комунікативної відстані або припинення комунікативної взаємодії між співрозмовниками є комунікативною настановою для стратегії дистанціювання [4, с. 17]. У сучасних психологічних дослідженнях науковці (С. Грабовська, 2010 р.; В. Предко, 2022 р.; Н. Хазратова, Д. Малімон, А. Олійник, 2023 р.) відносять стратегію дистанціювання до копінг-стратегій подолання людиною стресу. На думку Н. Гуриної, стратегія дистанціювання є однією з основних стратегій британців [5, с. 163]. За допомогою стратегії дистанціювання регулюється ступінь віддаленості чи близькості співрозмовників, надається можливість ставити перепони для захисту своєї території [5, с. 163]. Отже, дослідники наполягають на тому, що «стратегія дистанціювання передбачає зусилля індивіда, спрямовані на відокремлення себе від труднощів, уникнення думок про негаразди» [6, с. 192]. Тому світська бесіда може як скоротити дистанцію та зблизити комунікантів, так і створити комунікативну дистанцію між ними [7, с. 233].

У цьому дослідженні зосередимо увагу на *тактиці підкреслено короткого реагування*, яку пропонуємо віднести до комунікативної стратегії дистанціювання. Будь-яка комунікація вважається стресовою ситуацією. М. Гелле наголошує, що опір є природною реакцією, а оскільки діалог часто провокує стресові ситуації, то опір у діалозі є нормальною реакцією [8, с. 93]. Дослідниця вважає,

що опір може набувати різних форм і проявлятися із різною інтенсивністю [8, с. 72]. Отже, у кожної людини своя реакція на стрес. Тип реакції може бути захисний або агресивний [9, с. 24].

Уважаємо **тактику підкреслено короткого реагування** захисним типом реакції мовця на небажану тему чи питання або спробою уникнути подальшої комунікації зі співрозмовником. Отже, за допомогою тактики підкреслено короткого реагування мовець демонструє своє небажання підтримувати тему розмови або взагалі світську бесіду, проте одним з основних критеріїв світської бесіди є ввічливість, тому відповіді мають бути тактовними та шанобливими.

Проілюструємо вищесказане епізодом з кінострічки *“Bridget Jones’s Diary”*. Мати Бріджит намагається нагадати Бріджит і Марку, що вони вже знайомі з дитинства, але Марк не має намір підтримувати розмову і відповідає з увічливістю, як прийнято у світській бесіді, але сухо, неемоційно, короткими фразами з уживанням заперечувальних слів *No, not*:

MOTHER: *Mark! Here she is! You remember Bridget? She used to run round your lawn with no clothes on. Remember?*

MARK: *No. Not as such.*

BRIDGET: *Can I tempt you with a gherkin?*

MARK: *No, thanks* [10, 03:40–04:29].

Наведемо наступний приклад із цього ж фільму. На вечірці Бріджит зустрічає свого дядька, поруч із ним вона почуває себе некомфортно, бо його питання недоречні, вона не хоче на них відповідати, тому її відповіді ввічливі, адже того потребує етикет світської бесіди, але стримані, короткі, без подробиць, нерозгорнуті:

GEOFFREY ALCONBURY: *Here she is. My little Bridget!*

BRIDGET: *Hello, Uncle Geoffrey.*

GEOFFREY ALCONBURY: *Got a drink? No? Come on then, I could do with a fill-up. So <...> not married yet, eh, Bridget? How’s your love life?*

BRIDGET: *Super, thanks Uncle G* [10, 02:15–02:25].

Розглянемо приклад із кінострічки *“Notting Hill”*, у якому Анна намагається підтримувати світську бесіду, але «ставить кордони», стримано та неохоче відповідає на запитання Берні. Анна вживає короткі, лако-

нічні, нерозгорнуті відповіді, іноді неповні речення:

BERNIE: *So, tell me Anna – what do you do?*

ANNA: *I’m an actress.*

BERNIE: *Splendid. I’m actually in the stock-market, so not really similar fields, though I have done some amateur stuff – P.G. Wodehouse, you know – farce, all that. “Ooh – careful there, vicar”. Always imagined it’s a pretty tough job, though, acting. I mean the wages are a scandal, aren’t they?*

ANNA: *Well, they can be.*

BERNIE: *I see friends from university – clever chaps – been in the business longer than you – they’re scraping by on seven, eight thousand a year. It’s no life. What sort of acting do you do?*

ANNA: *Films mainly.*

BERNIE: *Oh, splendid. Well done. How’s the pay in movies? I mean, last film you did, what did you get paid?*

ANNA: *Fifteen million dollars* [11, 37:30–38:30].

В іншому епізоді Макс знайомить Тессу зі своєю дружиною Беллою. Тесса вимовляє нетактовну репліку. У відповіді Белли спостерігаємо реалізацію тактики підкреслено короткого реагування за допомогою короткого, стриманого твердження *That’s right*, як захисної реакції:

MAX: *Tessa – this is Bella my wife.*

TESSA: *Oh, hello, you’re in a wheelchair.*

BELLA: *That’s right* [11, 1:02:00–1:03:00].

У наступному прикладі із серіалу *“The Madness”* головний герой, Мунсі Деніелс, знаменитість із телебачення, виїжджає з міста в котедж, щоб на самоті попрацювати над своїм романом, але зустрічає сусіда, який розпочинає бесіду. У даному разі тактика підкреслено короткого реагування здійснюється такими засобами, як уживання вигука *Yeah!*, повторення, а також заперечувального слова *No*:

NEIGHBOR: *Hey, there! You’re my new neighbor?*

MUNCIE: *Uh, yeah <...> for a couple of weeks.*

NEIGHBOR: *Cool.*

MUNCIE: *Yeah.*

NEIGHBOR: *First, I saw the Rover I thought that were some city boys looking come here to arise hell.*

MUNCIE: *Uh, no, no, it’s just me.*

NEIGHBOR: *You look familiar. You on TV?*

MUNCIE: *Sometimes.*

NEIGHBOR: *Wait, CNN?*

MUNCIE: *Yeah.*

NEIGHBOR: *O, man! You got opinions.*

MUNCIE: *That's what they pay us for.*

NEIGHBOR: *Oh, damn! A celebrity in our midst.*

MUNCIE: *I'm trying to get away of all that, if you know what I mean.*

NEIGHBOR: *I get it. Believe me. Well, if you need anything – just knock. I'm pretty well stocked up, so <...>*

MUNCIE: *I apricate that.*

NEIGHBOR: *Okay, then.*

MUNCIE: *Okay, then* [12, 09:17–10:14].

Цікавим виявляється і те, що після коротких відповідей, фразою *I'm trying to get away*

of all that, if you know what I mean Мунсі навіть пояснює сусіду, що не хоче продовжувати розмову і привертати багато уваги.

Висновки. Отже, відносимо тактику підкреслено короткого реагування до стратегії дистанціювання, яка надає можливість регулювати ступінь дистанції або зближення між співрозмовниками. За даними нашої вибірки, в англійському художньому кінодискурсі тактика підкреслено короткого реагування розкривається за допомогою вигуку *Yeah!*, повторення попередньої репліки, а також заперечувального слова *No*, твердження *That's right*, повторенням попередньої репліки та неповних речень. Зазвичай відповіді ввічливі, з дотриманням етикетних правил світської бесіди, але стримані, короткі, нерозгорнуті, часто неемоційні.

Література:

1. Бігунова Н. Схвалення як тактика реалізації стратегії пом'якшення висловлювання (на матеріалі англомовного літературного дискурсу). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Випуск 23. Том 1. С. 58–62.
2. Бігунова Н. Позитивна оцінка: від когнітивного судження до комунікативного висловлювання : монографія. Одеса : КП ОМД, 2017. 580 с.
3. Селіванова О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.
4. Котова І. Стратегія дистанціювання в дискурсивній поведінці героя та антигероя в американському кінодискурсі. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов». 2018. № 86. С. 15–22.
5. Гурина Н. Комунікативна стратегія дистанціювання у професійно орієнтованому навчанні майбутніх учителів англійської інтонації. *Сучасні тенденції фонетичних досліджень* : збірник матеріалів Круглого столу, м. Київ, 12 травня 2017 р. Київ, 2017. С. 161–165.
6. Грабовська С., Єсип М. Проблема копіngu в сучасних психологічних дослідженнях. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. № 4. С. 188–199.
7. Базарова І. Комунікативні інтенції учасників світської бесіди. *Theoretical and empirical scientific research: concept and trends* : І Міжнародна дистанційна науково-практична конференція. Велика Британія : Оксфорд, 2021. С. 232–234.
8. Гелле М. Мистецтво діалогу : посібник із фасилітації діалогових воркшопів. Christiansen Grafisk, 2023. 179 с.
9. Наугольник Л. Психологія стресу : підручник. Львів, 2015. 324 с.
10. (BJD) Bridget Jones's Diary. Miramax Films : directed by Sharon Maguire, 2001.
11. (NH) Notting Hill. Universal Pictures : directed by Roger Michell, 1999.
12. (TM) The Madness. TV Mini Series. TV-MA. Created by Stephen Belber. 2024.

References:

1. Bihunova, N. (2019). *Skhvalennia yak taktyka realizatsii stratehii pomiakshennia vyslovliuvannia (na materiali anhlomovnoho literaturnoho dyskursu)*. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [Approval as a tactic for implementing the strategy of softening the statement (based on the material of English-language literary discourse). Current issues in the humanities]. Vypusk 23, tom 1 [in Ukrainian].
2. Bigunova, N. (2017). *Pozytyvna otsinka: vid kohnityvnoho sudzhennia do komunikatyvnoho vyslovliuvannia: monohrafiia* [Positive evaluation: from cognitive judgment to communicative statement: monograph]. Odesa: KP OMD [in Ukrainian].
3. Selivanova, O. (2010). *Linhvistychna entsyklopediia* [Linguistic encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K [in Ukrainian].
4. Kotova, I. (2018). *Stratehiia dystantsiuvannia v dyskursyvni povedintsi heroia ta antyheroia v amerykanskomu kinodyskursi*. Visnyk KhNU imeni V.N. Karazina. Serii "Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia

- inozemnykh mov*” [Strategy of distancing in the discursive behavior of the hero and antihero in American film discourse. *Bulletin of the V.N. Karazin KhNU. Series “Foreign Philology. Methodology of teaching foreign languages”*] [in Ukrainian].
5. Huryna, N. (2017). *Komunikatyvna stratehiia dystantsiiuvannia v profesiino oriietovanomu navchanni maibutnikh uchyteliv anhliiskoi intonatsii. Suchasni tendentsii fonetychnykh doslidzhen: zbirnyk materialiv Kruhloho stolu* [Communicative strategy of distancing in professionally oriented training of future teachers of English intonation. Modern trends in phonetic research: Collection of materials of the Round Table]. Kyiv [in Ukrainian].
 6. Hrabovska, S., & Yesyp, M. (2010). *Problema kopinhu v suchasnykh psykholohichnykh doslidzhenniakh. Sotsiohumanitarni problemy liudyny* [The problem of coping in modern psychological research. Socio-humanitarian problems of human] [in Ukrainian].
 7. Bazarova, I. (2021). *Komunikatyvni intentsii uchasnykiv svitskoi besidy: Theoretical and empirical scientific research: concept and trends: I Mizhnarodna dystantsiina naukovo-praktychna konferentsiia* [Communicative intentions of participants in social conversation: Theoretical and empirical scientific research: concept and trends: 1st International Distance Scientific and Practical Conference]. United Kingdom: Oxford [in Ukrainian].
 8. Helle, M. (2023). *Mystetstvo dialohu. Posibnyk iz fasylytatsii dialohovykh vorkshopiv* [The Art of Dialogue: A Guide to Facilitating Dialogue Workshops]. Christiansen Grafisk [in Ukrainian].
 9. Nauholnyk, L. (2015). *Psykhologhiia stresu. Pidruchnyk* [Psychology of Stress. Textbook]. Lviv [in Ukrainian].
 10. (BJD) Bridget Jones’s Diary. Miramax Films: directed by Sharon Maguire, 2001.
 11. (NH) Notting Hill. Universal Pictures: directed by Roger Michell, 1999.
 12. (TM) The Madness. TV Mini Series. TV-MA. Created by Stephen Belber. 2024.